

DREPTURILE OMULUI ÎN SOCIETATEA GLOBALIZATĂ. CRIZA REFUGIAȚILOR

MIRUNA-MARIA COCOLAN*

Abstract. *This article addresses the matter of human rights in the globalized society. In order to show the risk that the globalization process poses on some social matters, it focuses on the refugee crisis. Therefore, the paper begins with the implications of globalization on the regional and international stability. It continues with describing the refugee crisis in Europe, in order to identify the sensitive elements that need special attention from the governments, from the national and international organizations. It then analyzes three fundamental human rights and freedoms, with the purpose of underlying the transition phase the world is currently through: the right to non-discrimination, freedom of movement and the freedom of religion.*

Keywords: *refugee crisis, globalization, human rights, freedom of religion, the right to non-discrimination, freedom of movement.*

Introducere

Secolul XXI este caracterizat de multiplicarea amenințărilor asimetrice la adresa securității naționale și globale. Întrucât evoluția contextului internațional a dus la un proces de modernizare rapidă a activității instituțiilor cu rol în asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale, prin ralierea la standardele europene și internaționale în domeniu, provocările de securitate s-au intensificat, iar rolul interdependențelor între stat, societatea civilă și organizațiile internaționale devine din ce în ce mai important.

Scopul articolului este de a aduce în atenția cititorului una dintre provocările la adresa drepturilor omului cu care ne confruntăm în societatea globalizată, în scopul identificării modalităților în care atât indivizii, cât și statele și organizațiile supranaționale pot contribui la crearea unei societăți pașnice, bazată pe egalitate și dreptate socială.

* Doctorandă în cadrul Școlii Doctorale de Sociologie, Universitatea din București; Absolventa masterului „Studii de Securitate-Analiza informațiilor”, Universitatea din București.

Globalizarea, deși prezintă o multitudine de beneficii și avantaje pentru cetățeni și pentru state, include și o serie de elemente care ar putea fi considerate dificil de gestionat și care necesită o atenție sporită din partea instituțiilor cu responsabilități în domeniu. Procesul globalizării a condus la o diminuare a stabilității regionale și internaționale. Cu toate acestea, în actualul context internațional, este dificil ca statele să ducă o politică internațională de izolare. Globalizarea contribuie la rearanjarea frontierelor între state, nu atât în sens teritorial cât în domeniul cultural, politic ori social.

Procesul de globalizare pe care lumea îl traversează este accelerat de schimbările intervenite tot mai mult în domeniile existente pe plan mondial. Debutul noului mileniu, caracterizat prin dezvoltarea proceselor de integrare și globalizare, marchează trecerea de la lumea unipolară la cea multipolară. Noile provocări, criza securității care a adus schimbări importante în domeniul politic și economic, dar și schimbările în plan cultural și social au adus la suprafață conștientizarea accelerată a fenomenului de globalizare, dar și de efectele acestui fenomen, uneori cu implicații negative.

Tratarea subiectului riscurilor și provocărilor aduse de globalizare la adresa drepturilor omului în contextul crizei refugiaților este de actualitate, întrucât fenomenul se află, în prezent, în proces de desfășurare. Astfel, prezintă interes atât prin raportarea la efectele globalizării cât și prin evidențierea acestora prin intermediul unor mutații culturale și sociale ce au loc în momentul de față.

În ceea ce privește provocările aduse la adresa drepturilor omului de către criza refugiaților, am ales să fac referire la libertatea religioasă, dreptul la liberă circulație și dreptul la nediscriminare. În acest sens, în cadrul articolului va fi explicată noțiunea crizei refugiaților, și, totodată, vor fi dezbătute înțelesurile drepturilor și libertăților la care fac referire. Astfel, ulterior, aceste noțiuni vor putea fi aplicate în mod concret la fenomenul tratat.

Criza refugiaților

În Europa, când vorbim despre criza refugiaților ne raportăm la un fenomen de natură politico-socială ce își are rădăcinile în conflictele din Orientul Mijlociu și nordul Africii, respectiv în cazuri multiple de încălcări ale drepturilor omului din respectivele state, al nivelului de sărăcie existent, al războaielor și conflictelor armate.¹

Criza refugiaților din Europa reprezintă cel mai mare aflux de cetățeni străini care au pătruns pe teritoriul UE provenind din state din afara continentului și, totodată, însumează cea mai mare criză de migrație din ultimii ani de pe teritoriul european. În ceea ce privește refugiații sirieni, majoritatea dintre aceștia se află pe teritoriul Turciei, Iordaniei și Libanului: peste 4 milioane.

Conform secretarului de stat american, John Kerry, criza refugiaților reprezintă o problemă de ordin mondial. În acest sens, oficialul american a dorit să

¹ Laura Ștefănuț, *9 răspunsuri care te ajută să înțelegi criza refugiaților*. [Online]. Disponibil pe <http://www.romaniacurata.ro/9-raspunsuri-care-te-ajuta-sa-intelegi-criza-refugiatilor/>.

reliefeze că evenimentele recente nu vizează doar Europa, Orientul Mijlociu și țările din regiune, ci întreaga lume este afectată.² Prin declarațiile sale, John Kerry subliniază importanța conștientizării gravității elementelor din Orientul Mijlociu care au cauzat crearea valului de imigranți înspre Europa și, totodată, necesitatea ca remediarea acestei crize să fie asumată de către toate țările capabile să reglementeze acest conflict, nu doar acelea afectate în mod direct.³

În cadrul unui comunicat de presă al Comisiei Europene din 29 ianuarie 2016, a fost prezentat stadiul îndeplinirii măsurilor de gestionare a crizei refugiaților. Comisia Europeană se implică în identificarea unor soluții adecvate la criza refugiaților, prin creionarea unui răspuns uniformizat la această situație la nivel european.⁴

Astfel, în anul 2015 a fost stabilită o Agendă europeană privind migrația, precum și un set de acțiuni ce necesită a fi întreprinse pentru a duce la îndeplinire prevederile Agendei menționate: „Returnarea migranților în situație neregulamentară care nu au drept de ședere în UE în țările lor de origine, cu respectarea deplină a principiului nereturnării, este o parte esențială a eforturilor cuprinzătoare ale UE de a găsi soluții la problema migrației și, în special, de a reduce migrația neregulamentară. Agenda europeană privind migrația, adoptată de Comisia Europeană la 13 mai 2015, a subliniat că unul dintre stimulentele pentru migrația neregulamentară este cunoașterea faptului că sistemul UE de returnare a migranților în situație neregulamentară nu este suficient de eficace.”⁵

Astfel, conform documentelor oficiale ale Comisiei Europene, „Consiliul European a invitat Comisia „să instituie un program european de returnare specific”. Prezentul plan de acțiune al UE privind returnarea răspunde la această solicitare prin definirea măsurilor imediate și pe termen mediu care urmează să fie luate pentru a spori eficacitatea sistemului UE în materie de returnare. Planul de acțiune urmărește să valorifice la maximum impactul acțiunilor care sunt deja întreprinse și să propună inițiative noi, pentru a utiliza pe deplin și, acolo unde este necesar, pentru a consolida legislația UE. Scopul este acela de a realiza un cadru coerent de acțiune, care să fie susținut de o strânsă cooperare operațională între statele membre, agențiile UE și țările de origine ale migranților. Planul de acțiune recunoaște rolul-cheie și responsabilitatea statelor membre în punerea în aplicare a politicii UE în materie de returnare și dezvoltă conceptul de interacțiune mai intensă în domeniul returnării între statele membre și agențiile UE, care oferă un sprijin semnificativ.”⁶

² Alic Mirza, *Criza refugiaților este „mondială”, avertizează John Kerry*. AGERPRES. 01/03.2016. [Online]. Disponibil pe <http://www.agerpres.ro/externe/2016/03/01/criza-refugiatilor-este-mondiala-avertizeaza-john-kerry-03-04-53>.

³ Ioana Dogaru, *John Kerry: „Criza refugiaților este mondială”*. BURSA. 01.03.2016. [Online]. Disponibil pe <http://www.bursa.ro/john-kerry-criza-refugiatilor-este-mondiala-291821&s=international&articol=291821.html>.

⁴ Comisia Europeană. *Măsuri de gestionare a crizei refugiaților: situația actuală*. Bruxelles. 29.01. 2016. [Online]. Disponibil pe http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6134_ro.htm.

⁵ Comisia Europeană. *Comunicare A Comisiei Către Parlamentul European și Consiliu, Planul de acțiune al UE privind returnarea*. Bruxelles. 09.09.2015. [Online]. Disponibil pe http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/communication_from_the_ec_to_ep_and_council_-_eu_action_plan_on_return_ro.pdf.

⁶ *Ibidem*.

Politica UE în materie de returnare trebuie să se ralieze politicii de respectare a drepturilor omului, pentru a nu aduce atingere drepturilor fundamentale ale migranților. O atenție deosebită a fost acordată acestui aspect esențial: „Toate acțiunile prevăzute în prezenta comunicare vor trebui puse în aplicare în conformitate cu standardele internaționale din domeniul drepturilor omului, în special Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Convenția ONU din 1951 privind statutul refugiaților și Protocolul din 1967 la aceasta, precum și cu principiul nereturnării, garantat de legislația UE aplicabilă. Directiva UE privind returnarea prevede garanții juridice specifice pentru a se asigura protecția eficace a drepturilor persoanelor returnate în cadrul întregului proces de returnare.”⁷

Măsurile statuate în documentele Comisiei Europene în scopul unei mai bune funcționări a politicii de returnare cuprind⁸:

- Consolidarea returnării voluntare;
- Asigurarea respectării mai stricte a normelor UE;
- Îmbunătățirea schimbului de informații pentru executarea forțată a returnării;
- Consolidarea rolului și a mandatului Frontex;
- Un sistem integrat de gestionare a returnării;
- Consolidarea cooperării în materie de readmisie cu țările de origine și de tranzit.

În mai 2015, Comisia Europeană a propus o schemă comună a UE de relocare a refugiaților, adoptată de Consiliu în iulie 2015. Programul de relocare conferă modalități legale și sigure de acces pe teritoriul UE, în scopul evitării conexiunii refugiaților cu rețelele de criminalitate organizată ori de trafic de persoane. Schema, finanțată din bugetul Uniunii Europene, își propune să furnizeze protecție internațională unui număr de 22000 de persoane din state non-membre UE relocate în țări ale Uniunii.⁹

Totodată, prin intermediul acordului de limitare a fluxului de migranți dintre Uniunea Europeană și Turcia din 18 martie 2016 s-a agreat ca pentru fiecare cetățean sirian returnat de pe teritoriul insulelor grecești, un cetățean sirian să fie relocat în UE direct din Turcia. Acest mecanism 1:1 își propune să înlocuiască fluxurile iregulare de migranți ce traversează Marea Egee în condiții improprii și de securitate scăzută prin crearea unui proces de relocare organizat și în condiții de legalitate.¹⁰

Thomas de Maiziere, ministrul german de Interne, a apreciat că, dacă numărul de migranți va crește, este necesară identificarea unor „soluții în eventualitatea unor rute alternative, de exemplu cele prin Libia și Italia”.¹¹ În acest sens, acesta

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem.*

⁹ Comisia Europeană. *Relocation and resettlement – State of Play*. [Online]. Disponibil pe http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/20160518/factsheet_relocation_and_resettlement_-_state_of_play_en.pdf.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ Tudor Martalogu, *Criza refugiaților: UE ar trebui să încheie acorduri cu țările nord-africane, susține Berlinul*. AGERPRES. 03.04.2016. [Online]. Disponibil pe <http://www.agerpres.ro/externe/2016/04/03/criza-refugiaților-ue-ar-trebuie-sa-incheie-acorduri-cu-tarile-nord-africane-sustine-berlinul-16-51-41>.

a afirmat că un acord similar celui semnat între UE și Turcia ar putea fi negociat cu statele din Africa de Nord.¹²

Cancelarul german Angela Merkel este unul dintre liderii politici europeni cu cea mai mare vizibilitate în ceea ce privește implicarea în criza refugiaților. Conform *Business Magazin*, „Europenii, în frunte cu cancelarul german Angela Merkel, au fost supuși unor presiuni puternice în gestionarea celui mai mare aflux de oameni de la al doilea război mondial încoace, cei mai mulți prezenți deja în Germania, unde Merkel depune eforturi importante în vederea unui acord cu turcii. Criza a fost exploatată de către opoziții populiste și a ridicat unele țări împotriva altora, afectând totodată ideea frontierelor deschise, atât de prețuită de către membrii Uniunii.”¹³

În cadrul unei conferințe de presă, aceasta a declarat că Uniunea Europeană ar fi dispusă să ofere favoruri de ordin comercial statelor care ar găzdui refugiați sirieni: „UE va face orice pentru a îmbunătăți condițiile de export pentru acele țări, ia în considerare inclusiv oferirea de favoruri comerciale”¹⁴. În Germania, în anul 2015, au sosit 1.1 milioane de migranți.¹⁵

În ceea ce privește modalitatea în care criza refugiaților afectează Europa, îngrijorările cele mai frecvente sunt cele legate de securitate și de capacitatea țărilor de a face față afluxului de migranți. Astfel, posibilitatea pătrunderii pe teritoriul european, odată cu valul de refugiați, a unor persoane cu caracter infracțional ori care au intenții de afectare a siguranței naționale a statelor europene generează dezbateri intense. În acest sens, există propuneri de închidere a frontierelor anumitor state ori de limitare a numărului de refugiați ce pătrund pe teritoriile statelor respective.¹⁶

Revista *Business Magazin* a făcut o retrospectivă a crizei refugiaților de la nivelul anului 2015: „În condițiile uriașului aflux de oameni, Uniunea Europeană a stabilit la un summit din luna septembrie redistribuirea obligatorie a refugiaților în statele membre. Potrivit planului CE, Germania și Franța urmează să accepte cele mai multe persoane, 31.443 și 24.031. Spania, Polonia și Olanda sunt următoarele, cu 14.931, 9.287 și 7.214 de azilanți. Sistemul obligatoriu de cote, contestat de unele state, precum Ungaria, are drept criterii populația, economia, șomajul și acceptarea în trecut a unor refugiați de către statele membre. România, care s-a opus cotelor obligatorii, urmează să găzduiască 6.351 de azilanți.”¹⁷

Prin apartenența la Uniunea Europeană, statele membre au parte atât de beneficii, însă trebuie să își asume și o serie de obligații aferente. Totuși, în statele

¹² *Ibidem*.

¹³ Anca Dumitrescu, *Retrospectiva 2015: Criza refugiaților. Business Magazin*. 01.01.2016. [Online]. Disponibil pe <http://www.businessmagazin.ro/analize/retrospectiva-2015-criza-refugiatilor-14929233>.

¹⁴ Roxana Maciuca, *Soluția găsită de Merkel la criza refugiaților: UE ar putea oferi favoruri comerciale țărilor care găzduiesc refugiați sirieni. După terminarea războiului, refugiații din Siria și Irak trebuie să se întoarcă acasă*. ZF. 05.02.2016. [Online]. Disponibil pe <http://www.zf.ro/business-international/solutia-gasita-merkel-criza-refugiatilor-ue-ar-putea-oferi-favoruri-comerciale-tarilor-gazduiesc-refugiatii-sirieni-dupa-terminarea-razboiului-refugiatii-siria-irak-intoarca-acasa-15039129>.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Roxana Maciuca, *op. cit.*

¹⁷ Anca Dumitrescu, *op. cit.*

membre ale Uniunii există critici referitoare la impunerea unor măsuri de către unele state în detrimentul altora, invocând încălcarea principiului solidarității, mai ales în ceea ce privește găzduirea pe teritoriul acestora a unor cote obligatorii de migranți.¹⁸

În acest sens, în România au existat dezbateri intense cu privire la măsurile adoptate în cadrul Uniunii Europene în ceea ce privește criza refugiaților. Renate Weber, membră a grupului ALDE, a declarat că „trebuie să ne întrebăm foarte serios în ce măsură suntem dornici să avem doar avantaje din apartenența la Uniunea Europeană sau să ne asumăm și obligațiile care derivă din această apartenență.”¹⁹

Totodată, Cristian Preda, afiliat PPE în Parlamentul European, a declarat că „ar fi o eroare ca România să fie împotriva curentului european pe această temă”²⁰, iar Norica Nicolai, vicepreședinte al grupului ALDE, a declarat următoarele: „România nu poate fi forțată să ia acest număr de migranți și cred că trebuie să ia migranți doar în limitele în care poate asigura condiții decente pentru a furniza un ajutor umanitar corect, conform standardelor internaționale. Trebuie făcută mai întâi o analiză foarte serioasă în România cu privire la capacitatea noastră de a găzdui migranți.”²¹

Cătălin Ivan, afiliat grupului S&D, a apreciat că „trebuie să fim solidari, însă argumentele pentru cote voluntare vor fi expuse de delegatul României la JAI, care va avansa și cifra de refugiați pe care România poate să-i primească, iar Bruxelles-ul nu poate decât să o accepte”²². În contrast, Monica Macovei, afiliată grupului PPE, susține politica UE în ceea ce privește criza refugiaților, afirmând următoarele: „Am intrat în Europa, asta înseamnă că avem și obligații, și drepturi. România va primi bani. Între 2014-2016, există prevăzut un miliard de euro pentru țările care iau refugiați, tocmai pentru a nu fi ceva împovărător, mai ales că este criză economică încă în multe țări. Deci, vom crea și locuri de muncă”²³.

Statele europene se raportează și acționează diferit în ceea ce privește problematica crizei refugiaților. În acest sens, amintim decizia statelor baltice de a-și construi granițe și garduri la frontierele estice.²⁴ Adoptarea acestei hotărâri a fost cauzată de îngrijorarea că „regiunea baltică ar putea deveni un nou punct de intrare pentru refugiați pe măsură ce rutele de migrație prin Balcani devin tot mai greu accesibile”²⁵.

Criza refugiaților poate deveni din ce în ce mai accentuată ca urmare a atentatelor teroriste de la Paris, Bruxelles, Londra din 2015, 2016, 2017. Aceste

¹⁸ Ana Maria Lazăr, *Analiză: Opțiunile României în criza refugiaților, explicate de europarlamentarii români*. MEDIAFAX. 11.09.2015. [Online]. Disponibil pe <http://www.mediafax.ro/social/analiza-optiunile-romaniei-in-criza-refugiatilor-explicate-de-europarlamentarii-romani-14709248>.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Europa construiește mai multe garduri împotriva refugiaților: Fluxul a explodat într-o săptămână, ca prin minune*, Antena3. 08.03.2016. [Online]. Disponibil pe <http://www.antena3.ro/externe/europa-garduri-refugiat-tari-baltice-345047.html>.

²⁵ *Ibidem*.

evenimente au sporit îngrijorarea statelor europene că, prin intermediul valurilor de migranți, pot pătrunde pe teritoriul UE persoane aparținând unor organizații teroriste, afiliate unor asemenea grupări ori cu ideologii extremist-teroriste.

Putem statua astfel că subiectul crizei refugiaților este o consecință a societății globalizate, reprezentând una dintre provocările majore ale acestui fenomen. Astfel, războiul, insecuritatea individuală, sărăcia și, respectiv, lipsa stabilității economice în statele lumii a treia favorizează migrarea anumitor societăți spre alte teritorii, granițele teritoriale și culturale devenind astfel difuze. În prezent, aceste modificări societale sunt inevitabile, iar statele nu pot conduce o politică de izolare. Totuși, ele includ provocări deosebite, iar statele Uniunii Europene trebuie să se adapteze rapid la aceste modificări pentru a reuși să gestioneze eficient criza cu care se confruntă continentul european în momentul de față. Una dintre provocările esențiale în abordarea acestei problematici o reprezintă adoptarea unor măsuri eficiente în ceea ce privește situația refugiaților, însă întreprinderea acestui demers trebuie realizată cu respectarea drepturilor fundamentale ale omului.

Dreptul la liberă circulație

Dreptul la liberă circulație este reglementat în Constituția României la art. 25: aliniatul 1 stipulează că „Dreptul la liberă circulație, în țară și în străinătate, este garantat. Legea stabilește condițiile exercitării acestui drept”²⁶, de vreme ce aliniatul 2 completează prin următoarea prevedere: „fiecărui cetățean îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a emigra, precum și de a reveni în țară.”²⁷

Totodată, în cadrul Declarației Universale a Drepturilor Omului, art. 13, regăsim statuat: „Orice persoană are dreptul de a circula în mod liber și de a-și alege reședința în interiorul granițelor unui stat. Orice persoană are dreptul de a părăsi orice țară, inclusiv a sa, și de a reveni în țara sa.”²⁸ Declarația Universală a Drepturilor Omului reprezintă „primul document internațional care enunță în mod solemn drepturile și libertățile fundamentale garantat oricărei ființe umane”²⁹.

Carta Drepturilor Fundamentale, document ce „recunoaște o serie de drepturi personale, civile, politice, economice și sociale ale cetățenilor UE și ale rezidenților de pe teritoriul Uniunii și le înscrie în legislația europeană”³⁰ și care are forță juridică obligatorie ca cea a tratatelor, cuprinde la capitolul V, „drepturile cetățenilor”, prevederi privind libertatea de circulație și de ședere.

În cadrul Protocolului 4 la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, recunoscând anumite drepturi și libertăți, altele

²⁶ *Constituția României*, capitolul II, art. 25. [Online]. Disponibil pe <http://www.constitutiaromaniei.ro/>.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, Preambul. [Online]. Disponibil pe <http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/legea/declaratia-universala-a-drepturilor-omului.php>. Articolul 13.

²⁹ Titus Corlătean, *Protecția europeană și internațională a Drepturilor Omului*, Universul Juridic, București, 2012, p. 27.

³⁰ *Carta Drepturilor Fundamentale*, [Online]. Disponibil pe <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=uriserv:l33501>.

decât cele care figurează deja în Convenție și în primul Protocol adițional la Convenție³¹, regăsim următoarele prevederi privind libertatea de circulație:

„1. Oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa.

3. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare într-o societate democratică pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

4. În anumite zone determinate, drepturile recunoscute în paragraful 1 pot face obiectul unor restrângeri care, prevăzute de lege, sunt justificate de interesul public într-o societate democratică.”³²

Când vorbim de dreptul la liberă circulație, trebuie să luăm în calcul cele două fațete ale sale:

- a. Dreptul la libera circulație pe teritoriul propriului stat;
- b. Dreptul la libera circulație pe teritoriul altor state.

În ceea ce privește libera circulație pe teritoriul propriului stat, cetățenii României au dreptul de a circula nestânjenit pe teritoriul țării și de a-și stabili reședința oriunde doresc.

Referitor la libera circulație pe teritoriul altor state, legea afirmă că orice cetățean este liber de a părăsi orice stat, inclusiv cel propriu. Totodată, dacă se află legal pe teritoriul unui stat, are dreptul de a circula liber între granițele acestuia și de a-și stabili reședința pe teritoriul acestuia.

Dreptul la liberă circulație reprezintă un drept civil. Când vorbim de drepturile civile, în doctrină se precizează că „drepturile civile, drepturi subiective individuale, sunt inerente ființei și naturii umane, însoțind individul din momentul nașterii, iar după unii autori chiar din momentul concepției, și până la moarte. Se consideră, totodată, că unele drepturi civile produc efecte juridice și după moarte. Drepturile civile sunt drepturi opozabile tuturor indivizilor, atât cetățeni, cât și străini.”³³

Când vorbim despre dreptul la liberă circulație trebuie să amintim și despre instituția expulzării. În cadrul Protocolului 4 la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, recunoscând anumite drepturi și libertăți, altele decât cele care figurează deja în Convenție și în primul Protocol adițional la Convenție este reglementată interzicerea expulzării propriilor cetățeni:

„1. Nimeni nu poate fi expulzat, printr-o măsură individuală sau colectivă, de pe teritoriul statului al cărui cetățean este.

³¹ Strasbourg, 16.IX.1963.

³² *Protocolul 4 la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, recunoscând anumite drepturi și libertăți, altele decât cele care figurează deja în Convenție și în primul Protocol adițional la Convenție.* Articolul 2. [Online]. Disponibil pe http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf.

³³ Titus Corlățean, *op. cit.*, p. 60.

2. Nimeni nu poate fi privat de dreptul de a intra pe teritoriul statului al cărui cetățean este.³⁴

Totodată, protocolul menționat stipulează că „expulzările colective de străini sunt interzise.”³⁵

Protocolul 7 la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale introduce o serie de garanții procedurale în cazul expulzării de străini, respectiv:

„1. Un străin care își are reședința în mod legal pe teritoriul unui stat nu poate fi expulzat decât în temeiul executării unei hotărâri luate conform legii, iar el trebuie să poată:

a. să prezinte motivele care pledează împotriva expulzării sale;

b. să ceară examinarea cazului său; și

c. să ceară să fie reprezentat în acest scop în fața autorităților competente sau a uneia ori a mai multor persoane desemnate de către această autoritate.

2. Un străin poate fi expulzat înainte de exercitarea drepturilor enumerate în paragrafele articolului precedent atunci când expulzarea este necesară în interesul ordinii publice sau se întemeiază pe motive de securitate națională.”³⁶

În acest sens, criza refugiaților reprezintă o provocare la adresa dreptului la liberă circulație a indivizilor. Uniunea Europeană, prin măsurile pe care le adoptă în scopul gestionării crizei, trebuie să țină cont de libertatea de circulație a indivizilor, de libertatea de a emigra și a-și stabili domiciliul pe teritoriul altor state și de faptul că acestea sunt drepturi inerente individului.

Totodată, există însă o fațetă a limitării dreptului la liberă circulație de care oficialii Uniunii sunt nevoiți să țină cont, fără însă a face abuz de aceste prerogative. Ne referim în acest sens la restrângerea acestui drept pentru motive de siguranță națională, siguranță publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale. Este însă dificil de apreciat unde se situează granița dintre dreptul la liberă circulație și interzicerea acestuia, iar acest aspect va continua să fie o provocare pentru Uniunea Europeană și statele membre.

Libertatea religiei

Concomitent cu afectarea dreptului de liberă circulație, când discutăm despre criza refugiaților trebuie să luăm în considerare și alte drepturi și libertăți fundamentale ale individului, precum libertatea de gândire, conștiință și religie ori dreptul la nediscriminare.

Libertatea de gândire, conștiință și religie presupune „dreptul fiecărei persoane de a avea sau a adera la o anumită religie, de a avea opinii și convingeri, în dimensiunea sa individuală, dar și dreptul de a exprima religia, opiniile, convin-

³⁴ Protocolul 4 la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, recunoscând anumite drepturi și libertăți, altele decât cele care figurează deja în Convenție și în primul Protocol adițional la Convenție, op. cit., Articolul 3.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Protocolul 7 la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, Articolul 1. Strasbourg, 22. XI.1984. [Online]. Disponibil pe http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf.

gerile, pe plan social.³⁷ Astfel, această libertate are scopul de a proteja „domeniul convingerilor personale și al credințelor religioase”³⁸ și, totodată, de a apăra „actele intim legate de aceste comportamente, cum sunt actele de cult și devoțiune, ca aspecte practice ale unei religii sau ale unor convingeri, sub forme general recunoscute”³⁹.

Indiferent de modul în care este formulată, sub formă de drept sau libertate, această prevedere „presupune respectarea diversității convingerilor de către autoritățile publice, pentru a garanta persoanei o perfectă independență spirituală”⁴⁰. În ceea ce privește libertatea religiei, Curtea Europeană „a subliniat măsura importantă în care aceasta contribuie la pluralismul inerent al unei societăți democratice”⁴¹.

Religia poate juca rolul de factor destabilizator întrucât „pe lângă factorii politic, economic, militar și social, și cel religios a jucat un rol esențial în actuala configurație a mediului global de securitate. Dacă acțiunile unor factori precum cel politic, cel economic și cel militar se pot cuantifica destul de ușor, factorul religios este cel care ridică probleme, fiind dificil de cuantificat tocmai datorită caracterului său dat de totalitatea ideilor, mentalității și filozofiilor aparținând unor culturi și civilizații diferite”⁴².

În ceea ce privește originea conflictelor religioase, de cele mai multe ori ele sunt determinate de sărăcie, „la care se adaugă, în mod obligatoriu, nivelul redus al educației și suprapopularea”⁴³. Aceste conflicte „au un puternic fundament emoțional și sunt influențate de numeroși factori care trebuie identificați, cât se poate de repede, pentru o mai bună abordare în soluționarea lor”⁴⁴.

Când vorbim despre libertatea religiei, aceasta „implică dreptul de a adera sau nu la o religie, de a o practica sau de a o respinge, precum și dreptul de a o schimba”⁴⁵. Astfel, putem afirma că are o dimensiune „spiritual-religioasă”⁴⁶.

În cadrul Convenției Europene pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, libertatea de gândire, de conștiință și de religie este reglementată astfel: „Orice persoană are dreptul la libertate de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerile, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndepli-

³⁷ Corneliu Bîrsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, Vol I, *Drepturi și libertăți*, All Beck, București, 2005, p. 698.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ Titus Corlățean, *Dreptul la nediscriminare și libertatea religiei în sistemul de protecție consacrat de Convenția și Curtea Europeană a Drepturilor Omului*, *Jurnalul Libertății de Conștiință*, 2015, p. 20.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Titus Corlățean, *Legislație, religie, libertate. O abordare în contextul globalizării*, *Jurnalul Libertății de Conștiință*, 2014, p. 20.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Idem*, pp. 20-21.

⁴⁵ Titus Corlățean, *Protecția europeană și internațională a Drepturilor Omului*, *Universul Juridic*, București, 2012, p. 71.

⁴⁶ *Ibidem*.

nirea ritualurilor.⁴⁷ Totodată, în Convenție se stipulează că „Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât cele prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății, a moralei publice, a drepturilor și a libertăților altora.”⁴⁸

Convenția se bazează pe principiul proporționalității, care este și temă recurentă a interpretării documentului. În acest sens, Convenția încearcă să identifice balanța între respectarea și îndeplinirea interesului general al comunității și necesitatea protejării drepturilor fundamentale ale indivizilor. Dobândirea acestui echilibru se bazează astfel pe proporționalitate. Existența acestui principiu este cel mai bine reliefată în domenii în care Convenția permite restricții explicite asupra unor drepturi și libertăți.⁴⁹

Declarația Universală a Drepturilor Omului reglementează libertatea gândirii, de conștiință și religie astfel: „Orice om are dreptul la libertatea gândirii, de conștiință și religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, singur sau împreună cu alții, atât în mod public, cât și privat, prin învățătură, practici religioase, cult și îndeplinirea riturilor.”⁵⁰

Similar cu dreptul la liberă circulație, libertatea religiei se desfășoară pe două paliere⁵¹:

a. Manifestarea interioară, respectiv credința indivizilor;

b. Manifestarea exterioară, respectiv modalitatea în care indivizii pun în practică religia adoptată; aceasta poate fi, la rândul său, individuală sau colectivă.

Astfel, libertatea religiei implică dreptul indivizilor de a avea sau nu o credință, ori de a o schimba dacă doresc fără nici o repercusiune și fără a fi supuși vreunei constrângeri. Totodată, include dreptul indivizilor de a-și manifesta credința respectivă, în mod individual sau colectiv. Acest aspect este însă supus unor excepții, precum situația în care manifestarea credinței poate aduce atingere ordinii publice, siguranței etc.⁵²

Conform lui Corneliu Bîrsan, când vorbim de libertatea de gândire, conștiință și religie „privite din punct de vedere al caracterului lor intern, aceste drepturi apar ca absolute, deoarece, câtă vreme ele se concretizează în concepții și idei care nu se exteriorizează, suntem în prezența unor drepturi ce nu pot aduce atingeri ordinii publice. În momentul când ele se exprimă prin acte exterioare, adică individul înțelege să-și manifeste convingerile sau/și religia sa, drepturile în discuție devin fapte sociale, astfel că se impune organizarea exercitării lor de către

⁴⁷ Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale. Titlul I. Drepturi și libertăți. Articolul 9. Roma. 4.XI.1950. [Online]. Disponibil pe http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ Harris, O'Boyle, & Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, Second Edition, Oxford University Press, p. 10.

⁵⁰ Declarația Universală a Drepturilor Omului, *op. cit.*, Articolul 18.

⁵¹ Titus Corlățean, *Protecția europeană și internațională a Drepturilor Omului*, Universul Juridic, București, 2012, p. 71.

⁵² *Idem*, pp. 71-72.

autoritățile statale. Din acest moment statul, ca organizator al vieții întregii societăți, poate interveni în a limita exercițiul lor⁵³.

Libertatea de gândire, conștiință și religie face parte din categoria drepturilor politice. Acestea „reprezintă o categorie aparte de drepturi pentru că presupun atât o dimensiune individuală, cât și un anumit grad de intervenție din partea statului.”⁵⁴

Astfel, „privite din punctul de vedere al caracterului lor intern, aceste drepturi apar într-adevăr ca absolute și nu acceptă derogări, deoarece câtă vreme ele nu se concretizează în concepții sau idei care nu se exteriorizează, ne aflăm în prezența unor libertăți care nu aduc atingere ordinii publice. Din momentul în care individul înțelege să-și manifeste convingerile sau religia prin acte exterioare, drepturile menționate devin fapte sociale, iar statul dobândește, la rândul său, dreptul de a organiza exercitarea lor și de a impune, cu titlu de excepție, anumite limitări.”⁵⁵

Diversitatea religioasă joacă un rol important în dezvoltarea societăților. Astfel, „gestionarea diversității culturale și religioase înseamnă recunoașterea contribuției acestei diversități la viața socială. Ignorarea sa ar lipsi societatea de resurse utile pentru democrație”⁵⁶.

În acest sens, rezultă că libertatea religiei prezintă, la rândul său, provocări în cadrul procesului de gestionare a crizei refugiaților. În contextul amenințării teroriste din ce în ce mai pronunțate și a atentatelor produse la nivel global, statele din Uniune sunt reticente în ceea ce privește manifestarea exterioară a libertății religiei, respectiv modalitatea prin care indivizii își manifestă credința.

Astfel, aspectul cel mai îngrijorător în ceea ce privește deplasarea refugiaților și stabilirea acestora pe teritoriul UE îl reprezintă posibilitatea ca, printre aceștia, să pătrundă pe teritoriul european indivizi îndoctrinați ideologic cu concepte fundamentalist-islamice, adepți ai extremismului religios, afiliați ori membri ai unor organizații teroriste. Totuși, deși acest pericol există, dreptul la libertatea religiei nu poate fi îngrădit, refugiații având aceleași drepturi de a-și păstra și practica credința precum cetățenii Uniunii.

În acest sens, în ultima perioadă s-a constatat „o creștere semnificativă a numărului de acte de intoleranță și discriminare pe motive religioase, ilustrate de violență și atacuri teroriste în diferite țări din lume, Uniunea Europeană rămânând în continuare angajată în direcția promovării și protecției libertății de gândire, de conștiință și a libertății religioase și de credință”⁵⁷.

Totodată, deși violențele recente la nivelul Europei generează scepticism în ceea ce privește multiculturalismul, statele trebuie să acorde, cu atât mai mult în acest context, o importanță sporită „promovării libertății de religie și credință în

⁵³ Corneliu Bîrsan, *op. cit.*, p. 697.

⁵⁴ Titus Corlățean, *Protecția europeană și internațională a Drepturilor Omului*, Universul Juridic, București, 2012, p. 69.

⁵⁵ Titus Corlățean, *Dreptul la nediscriminare și libertatea religiei în sistemul de protecție consacrat de Convenția și Curtea Europeană a Drepturilor Omului*, Jurnalul Libertății de Conștiință, 2015, p. 21.

⁵⁶ Titus Corlățean, *Legislație, religie, libertate. O abordare în contextul globalizării*, Jurnalul Libertății de Conștiință, 2014, p. 27.

⁵⁷ Idem, p. 28.

vederea asigurării unui climat de pace și securitate în comunitățile multi-culturale și multi-religioase⁵⁸.

În ceea ce privește discriminarea pe motive religioase, aceasta „creează serioase preocupări de mai mult timp, practic în toate regiunile globului, iar persoanele care aparțin anumitor comunități religioase continuă să fie o țintă în numeroase țări⁵⁹. Mai mult decât atât, „legislația în materie de defăimare a religiilor a fost utilizată adesea pentru aplicarea unui tratament incorect minorităților religioase și pentru limitarea libertății de opinie și de exprimare, precum și a libertății religioase și de credință, care sunt intrinsec legate⁶⁰.

În vederea adaptării la societatea globalizată, indivizii trebuie să își depășească părerile preconceptuate în ceea ce privește faptul că „religia este o sursă de conflicte armate⁶¹. Pentru a face față schimbărilor sociale și culturale „libertatea de religie și credință, toleranța și dialogul interreligios joacă un rol esențial în consolidarea pluralismului și a societăților democratice⁶².

Deși globalizarea poate avea ca efect multiplicarea conflictelor de natură etnică și religioasă, „afirmarea unei identități religioase într-o „Europă a națiunilor“ reprezintă un element fundamental al instaurării unei alte fațete a securității, complementară securității sociale, culturale și economice⁶³. Astfel, accentul trebuie pus pe „procesele de afirmare a identităților individuale⁶⁴, astfel încât indivizii să se simtă integrați în societatea în care trăiesc. Acest proces conduce la „întărirea unității de voință și acțiune a comunității sociale și descurajează fenomenele de înstrăinare care stau la baza a numeroase forme de comportament antisocial⁶⁵.

Dreptul la nediscriminare

Tot din categoria drepturilor politice face parte și dreptul la nediscriminare, care presupune ca „indivizilor egali să le fie rezervat un tratament egal și implică existența unei norme ce prescrie egalitatea de tratament⁶⁶. Dreptul la nediscriminare implică stabilirea egalității atât în fapt cât și în lege.⁶⁷

Între dreptul la nediscriminare și principiul „egalității în drepturi“ există o legătură strânsă: „principiul egalității este cel care impune ca situațiile egale să fie tratate de o manieră egală și ca situațiile inegale să fie gestionate în maniere

⁵⁸ Titus Corlățean, *Legislație, religie, libertate. O abordare în contextul globalizării*, Jurnalul Libertății de Conștiință, 2014, pp. 27-28.

⁵⁹ Titus Corlățean, *Dreptul la nediscriminare și libertatea religiei în sistemul de protecție consacrat de Convenția și Curtea Europeană a Drepturilor Omului*, Jurnalul Libertății de Conștiință, 2015, p. 25.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ Titus Corlățean, *Legislație, religie, libertate. O abordare în contextul globalizării*, Jurnalul Libertății de Conștiință, 2014, p. 28.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Idem*, pp. 28-29.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Idem*, p. 29.

⁶⁶ Titus Corlățean, *Protecția europeană și internațională a Drepturilor Omului*, Universul Juridic, București, 2012, p. 76.

⁶⁷ Malcolm N. Shaw, *International Law*, Cambridge University Press, Sixth Edition. 2008, p. 288.

diferite⁶⁸. În acest sens, este evidențiat faptul că „dreptul de a nu fi supus discriminării decurge din principiul general care consacră egalitatea tuturor ființelor umane⁶⁹. Totodată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului „s-a pronunțat fără ambiguități, transformând obligația negativă de a nu discrimina într-o obligație pozitivă, care să aibă drept finalitate egalitatea de tratament⁷⁰”.

Dreptul la nediscriminare este un principiu relevant atât pentru indivizi, cât și pentru grupuri. Discriminarea poate fi definită ca orice distincție, excluziune, restricție sau preferință bazată pe rasă, culoare, sex, religie, descendență ori origine etnică sau națională care are ca scop ori ca efect împiedicarea recunoașterii ori exercitării drepturilor omului ori libertăților fundamentale în domeniul politic, economic, social, cultural, ori orice alt câmp al vieții publice.⁷¹

Conform lui Corneliu Bîrsan, „Acest principiu presupune aplicarea unui tratament egal tuturor indivizilor care sunt egali în drepturi. Conceput astfel, principiul nediscriminării apare ca o formă modernă și perfecționată a principiului egalității tuturor în fața legii⁷²”.

Toate persoanele sunt egale în fața legii și, astfel, legislația trebuie să interzică orice formă de discriminare pe bază de rasă, culoare, sex, limbă, religie, înclinație politică, origine socială ori națională, locul nașterii ori alte criterii. În acest sens, ONU a stipulat că dreptul la nediscriminare reprezintă un principiu de bază și general al protecției drepturilor omului.⁷³

Acest drept este stipulat în Constituția României la art. 16, intitulat *Egalitatea în drepturi*. Conform prevederilor acestui articol, „Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.”⁷⁴, iar „Nimeni nu este mai presus de lege.”⁷⁵ Totodată, același articol prevede că „Funcțiile și demnitățile publice, civile sau militare, pot fi ocupate, în condițiile legii, de persoanele care au cetățenia română și domiciliul în țară. Statul român garantează egalitatea de șanse între femei și bărbați pentru ocuparea acestor funcții și demnități⁷⁶, iar „În condițiile aderării României la Uniunea Europeană, cetățenii Uniunii care îndeplinesc cerințele legii organice au dreptul de a alege și de a fi aleși în autoritățile administrației publice locale.”⁷⁷

Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale reglementează și ea interzicerea discriminării, prin următoarea prevedere: „Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă,

⁶⁸ Titus Corlățean, *Dreptul la nediscriminare în sistemul de protecție consacrat de Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Lucrările celei de-a IX-a Conferințe a nediscriminării și egalității de șanse – NEDES 2015. Editor prof. univ. Mădălina Tomescu, p. 32.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ *Idem*, p. 35.

⁷¹ Malcolm N. Shaw, *op. cit.*, p. 286.

⁷² Corneliu Bîrsan, *op. cit.*, p. 889.

⁷³ Malcolm N. Shaw, *op. cit.*, p. 288.

⁷⁴ *Constituția României, op. cit.*, cap. I., art. 16.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ *Ibidem*.

culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.⁷⁸

Principiul proporționalității, care este recurent în textul Convenției, este existent și în ceea ce privește interzicerea discriminării. Astfel, pentru ca dreptul la nediscriminare să fie respectat, nu trebuie să existe o relație rezonabilă de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul presupus a fi urmărit.⁷⁹

În cadrul Convenției Europene, interzicerea discriminării are însă un caracter limitat, întrucât „privește doar drepturile și libertățile garantate prin Convenția Europeană”⁸⁰. Astfel, ne raliem opiniei conform căreia „acest text nu acoperă ansamblul vieții sociale”⁸¹.

Protocolul nr. 12 la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale⁸² reglementează interzicerea generală a discriminării, astfel: „Exercitarea oricărui drept prevăzut de lege trebuie să fie asigurată fără nici o discriminare bazată, în special, pe sex, pe rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere sau oricare altă situație.”⁸³ Totodată, afirmă că „Nimeni nu va fi discriminat de o autoritate publică pe baza oricăruia dintre motivele menționate în paragraful 1.”⁸⁴

Acest protocol a fost semnat în virtutea principiului fundamental conform căruia „toate persoanele sunt egale în fața legii și au dreptul la o protecție egală din partea legii.”⁸⁵

Protocolul 12 aprofundează aspectele stipulate de articolul 14 al Convenției, recunoscând dreptul la nediscriminare în multitudinea de drepturi garantate de către Convenție. Enunțând o interdicție generală a discriminării, protocolul conduce la includerea dreptului la nediscriminare în categoria drepturilor sociale. Astfel, acest drept se bucură de o dublă protecție.⁸⁶

Prin intermediul acestui protocol, Convenția surprinde egalitatea indivizilor în fața legii, statuând că toate persoanele sunt egale în fața legii și au dreptul la protecție egală a acesteia. Sfera de aplicare a Protocolului o integrează pe cea a art. 14 al Convenției, consacrand principiul general al egalității în fața legii. Protocolul vizează legislația națională a statelor, interzicând acestora să adopte o lege cu conținut discriminatoriu.⁸⁷

⁷⁸ *Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale. Titlul I. Drepturi și libertăți, op. cit.*, Articolul 14, Roma, 4.XI.1950.

⁷⁹ Harris, O’Boyle, & Warbrick, *op. cit.*, p. 11.

⁸⁰ Titus Corlățean, *Dreptul la nediscriminare în sistemul de protecție consacrat de Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, Lucrările celei de-a IX-a Conferințe a nediscriminării și egalității de șanse – NEDES 2015, Editor prof. univ. Mădălina Tomescu, p. 34.

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² Roma, 4.XI.2000.

⁸³ *Protocolul nr. 12 la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale. Articolul 1.* [Online]. Disponibil pe http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ Frédéric Sudre, *La Protection Des Droits Sociaux Par La Cour Européenne Des Droits De L’homme : Un Exercice De «Jurisprudence Fiction»?*, pp. 768-768. [Online]. Disponibil pe http://rtdh.eu/pdf/2003_755.pdf.

⁸⁷ *Idem*, p. 769.

Obligațiile impuse statului prin Protocolul 12 sunt atât de natură pozitivă, cât și de natură negativă. Obligația pozitivă este de a adopta măsurile necesare astfel încât să se asigure exercițiul egalității de tratament. În ceea ce privește obligațiile negative, acestea constau în obligația de a nu discrimina și de a nu încălca dreptul la egalitate în fața legii.⁸⁸

Astfel, Protocolul 12 „institue o clauză generală de nediscriminare”⁸⁹. În acest sens, indivizii pot invoca dreptul la nediscriminare „nu doar în raport cu drepturile și libertățile garantate în Convenția Europeană, ci față de toate drepturile „prevăzute de lege”, fără nici o deosebire fundamentată pe sex, rasă, culoare, limbă, religie și celelalte motive de nediscriminare prevăzute de Convenția Europeană”⁹⁰. Menționăm în acest sens principala hotărâre din jurisprudența Curții referitoare la aplicarea Protocolului 12, adoptată în 22.12.2009 în cauza „Sejdic și Finci contra Bosnia-Herțegovina”⁹¹, referitoare la „imposibilitatea – stabilită constituțional – pentru doi cetățeni bosniaci de a-și prezenta candidaturile la Camera popoarelor și respectiv la Președinția colegială a țării lor datorită apartenenței lor etnice (rom, respectiv evreu)”⁹².

Declarația Universală a Drepturilor Omului stipulează, la articolul 1, că „Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi.”⁹³ Totodată, documentul continuă precizând că „Fiecare om se poate prevala de toate drepturile și libertățile proclamate în prezenta Declarație fără nici un fel de deosebire ca, de pildă, deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări. În afară de aceasta, nu se va face nici o deosebire după statutul politic, juridic sau internațional al țării sau al teritoriului de care ține o persoană, fie că această țară sau teritoriu sunt independente, sub tutelă, neautonome sau supuse vreunei alte limitări de suveranitate.”⁹⁴

Interzicerea discriminării este reluată în declarația menționată, articolul 7 reglementând că „Toți oamenii sunt egali în fața legii și au, fără nici o deosebire, dreptul la o egală protecție a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar viola prezenta Declarație și împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare.”⁹⁵

Conform celor expuse anterior, fiecare individ are dreptul la un tratament nediscriminatoriu. Astfel, persoanele ce intră pe teritoriul Uniunii Europene în contextul crizei refugiaților trebuie să beneficieze de respectarea drepturilor și libertăților stabilite prin lege, fiind egale în fața acestora și având dreptul la același grad de protecție de către lege precum cetățenii Uniunii.

⁸⁸ Idem, p. 771.

⁸⁹ Titus Corlățean, *Dreptul la nediscriminare în sistemul de protecție consacrat de Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Lucrările celei de-a IX-a Conferințe a nediscriminării și egalității de șanse – NEDES 2015, Editor prof. univ. Mădălina Tomescu, p. 35.

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ Idem, p. 36.

⁹² *Ibidem*.

⁹³ *Declarația Universală a Drepturilor Omului, op. cit.*, Articolul 1.

⁹⁴ Idem, Articolul 2.

⁹⁵ Idem, Articolul 7.

Respectarea dreptului la nediscriminare este esențială și poate constitui o provocare pentru cetățenii Uniunii datorită faptului că valul de refugiați către UE este cel mai numeros din ultimul timp. Astfel, cetățenii europeni se văd nevoiți să se adapteze la conviețuirea cu indivizi de altă rasă, altă origine națională și socială, altă credință. Totodată, asistă la alocarea unor sume din bugetele de stat și ale Uniunii în scopul gestionării crizei refugiaților și relocării acestora în diferite țări europene.

Chiar dacă acest fenomen prefigurează o modificare esențială la nivel social, precum și cultural și teritorial, cetățenii europeni trebuie să îl accepte ca o consecință inevitabilă a globalizării, să își modeleze comportamentul astfel încât să accepte și să respecte multiculturalismul și implicațiile pe care acesta le aduce. Toți cetățenii sunt egali în fața legii, fără deosebiri generate de apartenență teritorială, religie ori minoritate națională. Doar prin respectarea acestor drepturi și libertăți fundamentale Europa se va putea transforma și adapta pentru a face față cu succes provocărilor aduse de globalizare atât la adresa statelor-națiune, cât și la adresa cetățenilor săi.

Concluzii

Evenimentele recente ce au loc în lumea globalizată, precum conflictele, violența, războiul, conduc la mișcări sociale și culturale. În acest sens, atât statele națiune, precum și organizațiile internaționale se văd nevoite să își concentreze atenția pe promovarea de politici sociale și pe dezvoltarea unui mediu intercultural cu respectarea libertăților individuale și a drepturilor omului.

Prin articolul de față am adus în atenție provocările la adresa drepturilor omului în societatea globalizată. Astfel, am tratat un fenomen actual, respectiv criza refugiaților. Astfel, fenomenul crizei refugiaților a fost tratat din perspectiva a 3 drepturi și libertăți fundamentale: dreptul la liberă circulație, libertatea religiei și dreptul la nediscriminare.

Provocările la adresa refugiaților aduse de mediul globalizat constituie un domeniu de actualitate ce necesită înțelegere și tratare științifică adecvată. Prin intermediul acestui articol au fost dezbătute riscurile și provocările la adresa drepturilor omului în societatea globalizată, cu aplicabilitate asupra crizei refugiaților. Criza refugiaților reprezintă un fenomen de natură politico-socială iscat din cauza încălcării libertăților individuale în țări din Africa și din Orientul Mijlociu, precum și din cauza condițiilor precare de trai din statele respective, caracterizate de instabilitate economică și conflicte armate. Întrucât traiul pe teritoriile menționate a devenit din ce în ce mai greu ori chiar imposibil, populația a început să migreze, în special în țări de pe continentul european.

În acest sens, statele europene se văd obligate să se confrunte cu cel mai mare val de migrație din ultimul timp de pe continent. Deși acest fenomen a dobândit o anvergură neașteptată, statele europene nu pot rămâne neutre ori neimplicate în gestionarea problemei. Asta înseamnă să accepte faptul că Europa se află în plin proces de transformare socială și culturală, să contribuie la dezvoltarea continentului într-un sens pozitiv și să nu se opună schimbării, care este, oricum, inevitabilă.

În procesul de transformare a continentului european și de adaptare la fluctuațiile sociale și culturale, factorii politici trebuie să țină cont de drepturile și libertățile fundamentale ale indivizilor. Este necesar să impună și să asigure respectarea acestora, nu doar să le reglementeze normativ. Totodată, trebuie să se țină cont de condițiile necesare a fi îndeplinite pentru limitarea acestor drepturi, respectiv: limitările să fie stipulate legislativ, scopul limitărilor să fie legitim, iar limitările să fie necesare într-o societate democratică. Totuși, este important de menționat că aceste limitări reprezintă situații excepționale, regula fiind de respectare a drepturilor omului.

În cadrul fenomenului refugiaților, dreptul la liberă circulație este adus implicit în atenția cititorului. Conform principiilor fundamentale ale drepturilor omului, indivizii au dreptul să circule nestingherit și să-și stabilească reședința pe teritoriul altor state, în condițiile legii, bineînțeles cu respectarea normelor ce vizează ordinea publică, siguranța națională, bunele moravuri. Acest drept poate fi îngrădit doar în cazuri particular determinate.

Un alt drept fundamental este dreptul la nediscriminare. Conform acestuia, indivizii nu pot fi discriminați pe bază de rasă, sex, religie, culoare, origine ori orice alt criteriu. Astfel, cetățenii europeni trebuie să dea dovadă de toleranță în ceea ce privește refugiații sosiți de pe continentul african și să nu realizeze nici o formă de discriminare la adresa acestora.

Libertatea religiei este, la rândul ei, fundamentală și intrinsecă individului. Libertatea religiei include atât dreptul individului de a-și selecta credința, cât și dreptul de a și-o manifesta. Manifestarea credinței reprezintă una din principalele probleme percepute de cetățenii europeni în contextul crizei refugiaților. Acest lucru este cauzat de posibilitatea ca, printre refugiați, să se regăsească persoane cu înclinații teroriste, extremiste, membri ai unor organizații de această natură ori simpatizanți ai acestora. Aceste îngrijorări sunt întărite pe fondul atentatelor teroriste recente efectuate în Paris, Bruxelles, Londra.

Așa cum am menționat anterior, documentele europene în materia drepturilor omului pot exprima restrângeri ale unor drepturi și libertăți doar dacă aceste restrângeri sunt necesare într-o societate democratică. Totodată, ele trebuie să fie proporționale cu scopul urmărit, iar scopul respectiv este necesar să fie legitim. Instituțiile cu responsabilități în domeniul protecției drepturilor omului au sarcina de a se asigura că își ating scopul și obiectul existenței. Astfel, ele nu au doar sarcina de a emite reglementări în materie, ci trebuie să se asigure că aceste reglementări sunt respectate. Astfel, ele trebuie să asigure protecția drepturilor garantate, care nu sunt astfel teoretice și iluzorii, ci practice și efective.⁹⁶

Tratatele și reglementările în materia drepturilor omului au valoare mare în momentul în care dispozițiile lor sunt implementate în legislația națională. De cele mai multe ori, o decizie în acest domeniu este mai eficientă și convenabilă dacă este exprimată în cadrul instituțiilor naționale decât în situația apelării la procedurile internaționale.

⁹⁶ Harris, O'Boyle, & Warbrick, *op. cit.*, p. 15.

Prezentul articol evidențiază provocările aduse de globalizare la adresa drepturilor omului, prin tratarea unui fenomen aflat în plină desfășurare și care se preconizează a fi de lungă durată, respectiv refugierea cetățenilor de origine africană pe continentul european. Europa trebuie să accepte că se află în proces de transformare socială și culturală și să se pregătească pentru a face față schimbărilor inevitabile.

În procedura de adaptare la noul context adus de societatea globală, liderii europeni trebuie să se asigure că drepturile și libertățile fundamentale ale indivizilor nu vor fi încălcate. Astfel, atât instituțiile europene, cât și cele naționale cu responsabilități în domeniu au pe umerii lor o mare responsabilitate, stând la baza creării unei noi ordini sociale și culturale. Deși adaptarea la multiculturalism reprezintă un proiect ambițios, se dovedește a fi, totuși, inevitabil. Drepturile tuturor indivizilor trebuie însă protejate, iar acest lucru se realizează doar prin respectarea legislației în materia drepturilor omului. Dacă însă oportunitățile nu sunt ignorate, deși provocările sunt mari, noua societate globală va fi, orientată spre progres.

BIBLIOGRAFIE

Documente internaționale:

Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene.

Comisia Europeană. *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European și Consiliu. Planul de acțiune al UE privind returnarea.*

Comisia Europeană. *Măsuri de gestionare a crizei refugiaților: situația actuală.*

Comisia Europeană. *Relocation and resettlement – State of Play.*

Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale. Titlul I. Drepturi și libertăți.

Declarația Universală a Drepturilor Omului.

Protocolul 4 la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, recunoscând anumite drepturi și libertăți, altele decât cele care figurează deja în Convenție și în primul Protocol adițional la Convenție.

Protocolul 7 la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale.

Protocolul nr. 12 la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale.

Documente naționale:

Constituția României.

Tratate, cursuri, monografii:

Corneliu Bîrsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole. Vol I. Drepturi și libertăți*, București, All Beck, 2005.

Frédéric Sudre. *La Protection Des Droits Sociaux Par La Cour Européenne De,s Droits De L'homme: Un Exercice De «Jurisprudence Fiction»?*.

Harris, O'Boyle, & Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, Second Edition, Oxford University Press.

Malcolm N. Shaw, *International Law*, Cambridge University Press, Sixth Edition, 2008.

Titus Corlățean, *Protecția europeană și internațională a Drepturilor Omului*, București, Universul Juridic, 2012.

Articole, reviste, studii:

- Alic Mîrza, *Criza refugiaților este „mondială”, avertizează John Kerry*. AGERPRES. 01/03.2016. [Online]. Disponibil pe <http://www.agerpres.ro/externe/2016/03/01/criza-refugiatiilor-este-mondiala-avertizeaza-john-kerry-03-04-53>.
- Ana Maria Lazăr, *Analiză: Opțiunile României în criza refugiaților; explicate de europarlamentarii români*. MEDIAFAX. 11.09.2015. [Online]. Disponibil pe <http://www.mediafax.ro/social/analiza-optiunile-romaniei-in-criza-refugiatiilor-explicate-de-europarlamentarii-romani-14709248>.
- Anca Dumitrescu, *Retrospectiva 2015: Criza refugiaților*. BUSINESS MAGAZIN. 01.01.2016. [Online]. Disponibil pe <http://www.businessmagazin.ro/analize/retrospectiva-2015-criza-refugiatiilo-14929233>.
- Europa construiește mai multe garduri împotriva refugiaților: Fluxul a explodat într-o săptămână, ca prin minune*, Antena3. 08.03.2016. [Online]. Disponibil pe <http://www.antena3.ro/externe/europa-garduri-refugiati-tari-baltice-345047.html>.
- Ioana Dogaru, *John Kerry: „Criza refugiaților este mondială”*. BURSA. 01.03.2016. [Online]. Disponibil pe <http://www.bursa.ro/john-kerry-criza-refugiatiilor-este-mondiala-291821&s=international&articol=291821.html>.
- Laura Ștefănuț, *9 răspunsuri care te ajută să înțelegi criza refugiaților*. [Online]. Disponibil pe <http://www.romaniacurata.ro/9-raspunsuri-care-te-ajuta-sa-intelegi-criza-refugiatiilor/>.
- Roxana Maciuca, *Soluția găsită de Merkel la criza refugiaților: UE ar putea oferi favoruri comerciale țărilor care găzduiesc refugiați sirieni. După terminarea războiului, refugiații din Siria și Irak trebuie să se întoarcă acasă*. ZF. 05.02.2016. [Online]. Disponibil pe <http://www.zf.ro/business-international/solutia-gasita-merkel-criza-refugiatiilor-ue-ar-putea-oferi-favoruri-comerciale-tarilor-gazduiesc-refugiati-sirieni-dupa-terminarea-razboiului-refugiati-siria-irak-intoarca-acasa-15039129>.
- Titus Corlățean, *Dreptul la nediscriminare în sistemul de protecție consacrat de Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Lucrările celei de-a IX-a Conferințe a nediscriminării și egalității de șanse – NEDES 2015. Editor prof. univ. Mădălina Tomescu.
- Titus Corlățean, *Dreptul la nediscriminare și libertatea religiei în sistemul de protecție consacrat de Convenția și Curtea Europeană a Drepturilor Omului*, Jurnalul Libertății de Conștiință, 2015.
- Titus Corlățean, *Legislație, religie, libertate. O abordare în contextul globalizării*, Jurnalul Libertății de Conștiință, 2014.
- Tudor Martalogu, *Criza refugiaților: UE ar trebui să încheie acorduri cu țările nord-africane, susține Berlinul*. AGERPRES. 03.04.2016. [Online]. Disponibil pe <http://www.agerpres.ro/externe/2016/04/03/criza-refugiatiilor-ue-ar-trebuie-sa-incheie-acorduri-cu-tarile-nord-africane-sustine-berlinul-16-5-41>.